

Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0)

 <http://dx.doi.org/10.22067/pg.2021.27096.0>

پژوهشی

بررسی و تحلیل میزان احساس امنیت ناشی از مخاطرات انسانی در نواحی روستایی

مورد مطالعه: دهستان کنویست

خدیجه بوزرجمهری (دانشیار جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران)

azar@um.ac.ir

طاهره صادقلو (استادیار جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران)

tsadeghloo@um.ac.ir

امین فعال جلالی (دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران)

amin.fa90@gmail.com

چکیده

امنیت مفهومی چند بعدی و پیچیده است که دستیابی به آن برای داشتن یک جامعه پویا و سالم، از الزامات اساسی است. یکی از مهمترین مقوله‌های توسعه انسانی در نواحی روستایی، احساس امنیت است که در نواحی روستایی مورد مطالعه، به علت قرار گیری در حاشیه کلانشهر مشهد سبب ایجاد و بروز زمینه‌های ناامنی شده است و بیشترین مصادیق آن شامل ترس از سرقت خودرو و تجهیزات، ترس از سرقت منازل و تجهیزات ماشین آلات کشاورزی است. هدف اصلی پژوهش، برآورد میزان احساس امنیت در برابر معضلات اجتماعی است. جامعه آماری پژوهش را کلیه خانوار روستایی دهستان کنویست تشکیل می‌دهد که در نهایت ۱۹۰ خانوار از ۱۲ روستای دهستان به صورت تصادفی به عنوان نمونه آماری انتخاب و با استفاده از ابزار پرسشنامه اقدام به جمع آوری اطلاعات گردید. نتایج بدست آمده نشان داد که بیشترین میزان احساس ناامنی در بین مقوله‌ها، شامل ترس از اختلافات درون خانوادگی با مقدار ۷۹/۲ درصد، احساس ناامنی در برابر درگیری‌های محلی با مقدار ۵۶/۷ درصد و احساس ناامنی در برابر نداشتن درآمد پایدار از منابع شغلی با ۴۹ درصد بیان شده اند. همچنین نتایج نشان از وجود رابطه معنادار بین فاصله از شهر و میزان احساس ناامنی است به این معنا که روستاییان واقع در حاشیه شهر به مراتب احساس ناامنی بیشتری دارند، به طوریکه بیشترین و کمترین میزان احساس ناامنی به ترتیب در روستای شترک و تبادکان ادراک شده است.

واژه‌گان کلیدی: مخاطرات انسانی، ناامنی روستایی، احساس امنیت، دهستان کنویست

مقدمه

یکی از مفاهیم مهم در زندگی انسان از اولین سده‌های نخستین شکل گیری اجتماعات اولیه، احساس امنیت است که زمینه خلاقیت، فعالیت، رشد و بالندگی را برای افراد یک جامعه فراهم می‌آورد و بقای افراد را در بین سطوح

مختلف جامعه تضمین می‌کند و با کاهش سطح امنیت زمینه‌های رشد و پیشرفت از بین می‌رود و جوامع درگیر مسائل جانبی مقابله با مصادیق ناامنی می‌شوند. اهمیت این مقوله تا آنجا است که همواره از مهم ترین دلایل یکجانشینی و تشکیل اجتماعات به شمار رفته است. به طور کلی، احساس امنیت را می‌توان به مفهوم عدم احساس خطر در برابر مصادیق ناامنی از جمله تهدید و خطر مرگ، حمله نظامی، بیماری، فقر و حوادث غیرمترقبه و هر عاملی که آرامش انسان را از بین می‌برد؛ تعریف نمود (Saroukolai, & Janparvar, 2016:25).

نداشتن احساس امنیت در محل زندگی و فضاهای عمومی، نشاط و سلامتی فردی را مختل کرده و با ایجاد مانع بر سر راه رشد و توسعه جوامع، هزینه‌های فرهنگی و اجتماعی زیادی را بر جامعه تحمیل می‌نماید و سطح مشارکت عمومی را کاهش می‌دهد. وجود احساس ناامنی در طی زمان، تأثیرات مخرب و منفی بر کیفیت زندگی گذاشته و منجر به افزایش حساسیت در مراقبت و محافظت غیرضروری مردم از خودشان شده و سطح بی‌اعتمادی را در مشارکت‌های اجتماعی و همچنین در بین ارتباطات فردی افزایش می‌دهد و در نهایت کاهش و رکود کارکردهای اقتصادی و اجتماعی جامعه را به دنبال دارد (Shams al-D. Karam Ahmadian Fard, 2017: 63).

از جمله عواملی که موجب کاهش امنیت می‌شود، مخاطرات ناشی از فعالیت‌های انسانی است که به واسطه اعمال و رفتار انسان در نتیجه رفتار ناصحیح و اجرای آن‌ها در فضای جغرافیایی رخ می‌دهد که کاهش دهنده سطح احساس امنیت افراد در برابر دامنه وسیعی از مخاطرات مانند اختلاف بر سر دسترسی به منابع، افزایش تلفات ناشی از تصادفات، بحران‌های سیاسی و اجتماعی، تروریسم، چالش‌های درونی دولت‌ها، نابرابری‌های منطقه‌ای، افزایش مصرف مواد مخدر، آلودگی‌های زیست‌محیطی و ... است (Kamran & Shoja, 2009:28).

امروزه نظر بر این است که از جمله مهمترین عوامل کاهش احساس امنیت در سکونتگاه‌های انسانی، تصمیمات و فعالیت‌های نادرست انسانی است. بررسی‌های نشان دهنده آن است که عوامل انسانی همواره سهم عمده‌ای در فهرست ایجاد ناامنی‌های مختلف دارند و رفع مصادیق احساس ناامنی در محیط‌های انسانی، از بنیادی ترین نیازهای جوامع به شمار می‌رود، زیرا آرامش، رشد، شکوفایی، بروز استعدادها و خلاقیت‌ها و نیل به همه کمالات انسانی در سایه امنیت محقق می‌شوند و به تعبیر برخی دانشمندان، امنیت اجتماعی ناشی از اجتماعات انسانی از دلایل اصلی چشم پوشی بشر از آزادی و حیات طبیعی و قبول کردن زندگی جمعی است (Delaware & Jahanbat, 2011:76).

از سویی دیگر وجود احساس ناامنی در فضاهای سکونتگاهی به گونه‌ای است که انسان‌ها را درگیر مسائل جانبی از جمله تشویش‌های فکری، اعتقادی، کاهش تعهد نسبت به عقاید و اصول دینی، احساس نابرابری، عدم تعادل‌های روحی و روانی کرده و در نهایت میزان آسیب‌پذیری افراد را در برابر مخاطرات تا حد زیادی افزایش داده و زندگی جوامع را دچار فراز و فرودهای فراوانی خواهد کرد (Ahmadi, et.al 2014:112). این امر سبب شده است که مخاطرات طبیعی نظیر زلزله، سیل، تندبادها و موارد مشابه در سایه معضلات ناشی از ناامنی در جوامع قرار بگیرند و در مقایسه با آنها کم اهمیت تر جلوه کنند چراکه مخاطرات طبیعی عمدتاً در برهه کوتاه زمانی اتفاق می‌افتند و اتحاد و همبستگی بین جوامع را از بین نمی‌برند،

این در حالی است که در وجود شرایط ناامن در جامعه، ارتباطات بین افراد به شدت تحت تاثیر قرار می‌گیرد و جوامع از جنبه‌های گوناگون تحریک پذیر و آسیب‌زا می‌شود. اهمیت شناخت نقش احساس امنیت در ایجاد زندگی سالم، ارتقاء آرامش فردی، ایجاد فرصت‌ها، بهره‌وری از منابع، حفظ تعادل اکولوژیک، در مطالعات جغرافیایی می‌تواند جایگاه برجسته‌ای در شناسایی وضعیت زندگی جوامع به خود اختصاص دهد (Darban, 114: Astana, et.al 2014). امروزه یکی از مکان‌هایی که میزان امنیت در آن‌ها بسیار پایین است و محل وقوع انواع ناامنی‌های اجتماعی است، حواشی کلانشهرها است. اوج این معضل به سال‌های بعد از ۱۳۳۵ تا ۱۳۵۵ بر می‌گردد که نتیجه آن مهاجرت‌های عظیم روستاییان به شهرها بود (قاسمی اردهانی و نوبخت، ۱۳۹۴: ۳۹) که به دلیل نداشتن توان مالی کافی، عمدتاً در حاشیه شهرها مستقر شدند. کلانشهر مشهد به عنوان یکی از کلانشهرهایی که درگیر با مسئله حاشیه‌نشینی به ویژه در شمال آن است، برای این مطالعه انتخاب شده است. کلانشهر مشهد با جمعیتی حدود ۳ میلیون نفری به عنوان قطب جذب جمعیت در شرق کشور، به نسبت جمعیت خود جمعیت حاشیه‌نشین و آلونک‌نشین بالایی را به خود اختصاص داده است که عمده آن‌ها روستاهای واقع در حریم قانونی شهر می‌باشند. این درحالی است که با وجود اقدامات بازدارنده و کنترل‌های انجام شده، روند حاشیه‌نشینی در سال‌های اخیر در این شهر نه تنها مهار نشده بلکه گاهی با رشد قابل توجهی همراه بوده است (Mousaviyan, 28: 2007). اشتغال افراد حاشیه‌نشین در مشاغل غیررسمی و کاذب، وجود ساخت و سازهای غیرمجاز، عدم توانایی شهرداری کلانشهر مشهد و دهیاری‌های روستاهای مورد مطالعه برای ارائه خدمات مناسب به روستاهای واقع در حاشیه شمال شرقی مشهد و تاثیر پذیری از سیستم شهری و روستایی و بروز دوگانگی فرهنگی، افزایش جرم و انحرافات اجتماعی، شکل‌گیری مامن‌هایی برای خلافکاران و طرد شدگان اجتماع در این مناطق از جمله آثار مخرب و مضر حاشیه‌نشینی است که بر روی احساس امنیت ساکنان این مناطق و روستاهای پیرامون آن اثرگذار بوده است. از این رو، به نظر می‌رسد پرداختن به مساله برخورداری از احساس امنیت در سکونتگاه‌های روستایی حاشیه شمالی کلانشهر مشهد به ویژه روستاهای واقع در دهستان کنویست و توجه به آثار آن در احساس ناامنی ساکنان این مناطق ضرورت می‌یابد.

پیشینه تحقیق

با توجه به اهمیت مباحث امنیت و ناامنی در نواحی روستایی و بروز مخاطرات انسانی ناشی از آن، تاکنون مطالعاتی در خصوص مخاطرات و تأثیر آن بر زندگی سکونتگاه‌های انسانی انجام گرفته و هر کدام به انواع مختلفی از مخاطرات پرداخته و به نتایجی دست یافته‌اند که در جدول شماره ۱ به نمونه‌ای از این پژوهش‌ها اشاره شده است.

جدول شماره ۱- مطالعات تجربی انجام شده

نویسنده و سال	عنوان پژوهش	خلاصه نتایج
سام آرام و همکاران (۱۳۸۷)	آسیب اجتماعی اعتیاد در بین جوانان روستایی: مطالعه موردی روستاهای شهرستان اهواز	نتایج این مطالعه حاکی از آن است که گرایش به مواد مخدر در محیط‌های روستایی در حدی نسبتاً بالاست؛ همچنین، در این زمینه، گسترش بیکاری، دسترسی آسان به مواد مخدر، و ارتباط با افراد معتاد تأثیرات منفی به دنبال دارد و احساس آسایش و احترام، گرایش دینی جوانان، و دلبستگی به خانواده فرد را از تمایل به مواد مخدر دور نگه می‌دارد.
نایی و جسور خواجه (۱۳۸۸)	ریشه یابی نزاع‌های دسته جمعی (مورد مطالعه: روستاهای کوپچ و افشرد از توابع بخش خواجه در استان آذربایجان شرقی)	نتایج این مطالعه نشان می‌دهد که نقش نیروهای اجتماعی در شکل‌گیری اختلافات مهم هستند. در جاهایی که گروه‌های متمایز اجتماعی وجود دارد مبارزه برای کسب قدرت و منابع کمیاب (آب و زمین) در بروز اختلافات نقش تعیین‌کننده دارند. از سوی دیگر؛ در جایی که مبتنی بر نظام خویشاوندی یکپارچه است و گروه بندی متمایز اجتماعی شکل نگرفته، درگیری و اختلافات کمتر است.
صدرالاشرفی و همکاران (۱۳۹۱)	آسیب شناسی طلاق علل و عوامل و راهکارهای پیشگیری از آن	نتایج نشان داد که تمام عوامل مؤثر بر طلاق از قبیل عوامل فردی و شخصیتی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی و در حد زیاد بر روی مسئله طلاق اثرگذار است. همچنین در آخر مهمترین راهکارهای پیشگیری از طلاق ارائه گردیدند.
مطینی لنگرودی (۱۳۹۲)	عوامل مؤثر بر گسترش اعتیاد در نواحی روستایی (مطالعه‌ی موردی: دهستان چهاردولی غربی شهرستان قروه)	نتایج به‌دست‌آمده از این پژوهش نشان می‌دهد عوامل مخاطره‌خیزی چون لذت جویی، گذران اوقات فراغت به شیوه نامناسب، بیکاری، نزدیکی و دوستان معتاد، ازهم‌پاشیدگی نظام خانواده، فشارهای روانی، کنجکاری و ماجراجویی، شکست در ازدواج، استفاده‌ی دارویی از مواد مخدر و مصرف مواد مخدر، به‌عنوان ثقل مهمانی‌های شبانه تأکید دارد.
کیانی (۱۳۹۵)	آمایش و پهنه بندی روستاهای در معرض خطر طبیعی و انسانی بخش دهدز شهرستان ایذه	نتایج نشان داد که حدود ۳۶ روستا (۷۰/۵ درصد) از سکونتگاه‌های روستایی بخش دهدز در معرض خطر زیاد، ۱۰ روستا (۱۹/۶۴ درصد) در معرض خطر متوسط و ۵ روستا (۱۰/۸۲ درصد) در معرض خطر کم مخاطرات طبیعی و انسانی قرار گرفته‌اند. لذا توجه جدی به این سکونتگاه‌ها جهت جلوگیری از مخاطرات و ممانعت از هدر رفتن سرمایه، در برنامه‌ریزی‌ها الزامی است.
حاجی علیزاده و همکاران (۱۳۹۶)	تحلیل مکانیزم‌های سپتد مؤثر بر امنیت و کاهش بزه در بافت‌های فرسوده شهری زنجان	نتایج پژوهش نشان می‌دهد که وضعیت امنیتی بافت فرسوده بخش مرکزی شهر به ترتیب از سازوکارهای شاخص مدیریت و نگهداری فضا، امنیت فیزیکی محیط، قلمروگرایی، تصویر فضا، نظارت طبیعی و خط دید تأثیر گرفته است.
احمدی و فرهادی (۱۳۹۶)	بررسی رابطه مهارت حل مساله و احساس امنیت در بین زنان	بر اساس یافته‌ها رابطه مثبت و معناداری بین مهارت حل مساله اجتماعی و احساس امنیت وجود دارد، به طوری که، مهارت حل مساله اجتماعی قادر است حدود ۰.۲۱ تغییرات احساس امنیت را تبیین کند. گذشته از آن، هیچ کدام از متغیرهای جمعیتی گروه سنی، میزان تحصیلات و نیز وضع اشتغال و تاهل، ارتباط معناداری با احساس امنیت ندارند. به این ترتیب، نتیجه بررسی این است که با آموزش مهارت حل مساله اجتماعی به زنان، یکی از دغدغه‌های اساسی آنان، یعنی احساس ناامنی تسکین داده یا برطرف می‌شود.
شمس‌الدینی و همکاران (۱۳۹۶)	بررسی وضعیت احساس امنیت در برابر سرقت و شناسایی تعیین‌کننده‌های آن در سکونتگاه‌های روستایی شهرستان روانسر	شایع‌ترین نوع سرقت در روستاهای بخش مرکزی شهرستان روانسر، سرقت احشام، ماشین‌آلات و ادوات کشاورزی بوده و میانگین محاسبه شده برای احساس امنیت ۲/۶۳ بدست آمد که نشان دهنده وضعیت نامناسب است. نتایج مدل نهایی برازش شده رگرسیون چند متغیر نشان داد چهار متغیر مرتبط با احساس امنیت توانسته ۵۷ درصد واریانس متغیر وابسته پژوهش را تبیین کند.

مختاری هشی و همکاران (۱۳۹۶)	بررسی پایداری امنیت روستاهای مرزی استان سیستان و بلوچستان	مناطق روستایی استان در ابعاد مختلف امنیت اقتصادی، اجتماعی و محیطی آسیب‌پذیر بوده و با چالش‌های متعددی روبروست. برای ایجاد امنیت پایدار در این مناطق لازم است راهبرد توسعه روستایی مورد توجه قرار گیرد.
قاسمی نژاد و همکاران (۱۳۹۶)	تحلیل شکل‌گیری نزاع‌های دسته‌جمعی در مناطق روستایی شهرستان سلسله	یافته‌ها نشان می‌دهد شرایط اقتصادی نظیر رشد بیکاری و اختلافات ملکی (لایروبی انهار و ارث و میراث) نزاع‌های دسته‌جمعی را وارد فاز جدیدی کرده است که در تطابق با فرایندهای سیاسی مانند تزلزل در مدیریت روستا (ناکارآمدی شوراهای) و نگرش‌های منفی نسبت به مراجع نظامی (پلیس) و قضایی وقوع نزاع‌های دسته‌جمعی را به عنوان امری پوشیده و بالقوه درآورده است.
Karakus (2010)	Fear of crime among citizens of Turkey	نتایج تحقیق نشان داد بین احساس امنیت و متغیرهای سن، تحصیلات، مالکیت خانه، رضایت از همسایگان، اجرای قانون ارتباط مثبت و با متغیرهای جنسیت، درآمد، قربانی جرم بودن، سکونت در شهر ارتباط منفی مشاهده شد و میزان امنیت در نواحی روستایی بیشتر از شهرها بوده است.
Bulled (2017)	The Effects of Water Insecurity and Emotional Distress on Civic Action for Improved Water Infrastructure in Rural South Africa	نتایج به دست آمده از این پژوهش بیانگر آن است که نابرابری در دسترسی به منابع آب آشامیدنی و سالم، یکی از دلایل بروز ناامنی‌ها و اختلافات اجتماعی در بین زنان روستایی است. این امر سبب بروز ناامنی و تنش‌های روانی می‌گردد و ارتباطات آن‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهد.
Schieman & Koltai (2017)	Discovering pockets of complexity: Socioeconomic status, stress exposure, and the nuances of the health gradient	نتایج نشان داد که ناامنی غذایی در میان خانوارهای روستایی در اورگن (ایالات متحده آمریکا) بیشتر از خانوارهای شهری می‌باشد که این امر از شرایط نامطلوب اجتماعی و فعالیت‌های نامطلوب فیزیکی نشأت می‌گیرد.
Herz (2000)	Drugs in the heartland: Methamphetamine use in rural Nebraska	نتایج نشان می‌دهد مصرف مواد مخدر در نواحی روستایی افزایش داشته و در این زمینه شمار قابل توجهی از بازداشت‌شدگان را ساکنان این نواحی هستند. به همین سبب کاهش اعتماد به عنوان یکی از سیاست‌های اصلی دولت برای حذف تولید کوکائین تعریف شده است. عمدتاً ساکنانی که مواد مخدر مصرف می‌کنند دچار بیماری‌های بلند مدت شده و خطر سکنه مغزی بسیار بالا است.

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۸

مروری بر مبانی و سوابق پژوهش نشان می‌دهد مطالعه ای تاکنون پیرامون احساس امنیت در نواحی روستایی حاشیه شهر انجام نشده است و پژوهش حاضر به لحاظ بررسی شاخص‌های ناامنی در نواحی روستایی و بررسی میزان احساس امنیت ساکنان، کار نو و جدید محسوب می‌گردد.

چارچوب نظری تحقیق

اولین مباحث در زمینه امنیت انسانی را می‌توان قبل از دهه ۱۹۶۰ و پس از آن یعنی با تحول امنیت غذایی در دهه ۱۹۷۰ در جهان جستجو کرد. در دهه‌های ۷۰ و ۸۰ جوامع از توسعه اقتصادی با تمرکز بر تئوری مدرنیزاسیون بسوی مدل توسعه انسانی و تئوری‌های عدالت اجتماع محور پیش رفتند و در کمیسیون جهانی براتلند سال ۱۹۸۷ به اوج رسید. در این گزارش فصلی به صلح، امنیت، توسعه و محیط اختصاص یافت (Donaghy, 2003:

40). در دهه‌های ۸۰ و ۹۰ دیدگاه «تأمین نیازهای اساسی» مطرح شد و زمینه تمرکز امنیت بر افراد را بعنوان واحد تحلیل امنیت قرار داد (McArthur & et al, 2007: 48). نقطه اصلی تغییر جهت در بحث امنیت، گزارش توسعه انسانی سال ۱۹۹۴ بود (Donaghy, 2003: 44) که اولین بار عبارت «امنیت انسانی» وارد بحث امنیت جهانی شد و بعنوان تضمین کننده «آزادی از ترس و خواستن»، ابزاری مؤثر برای مقابله با ناامنی جهان مطرح شد (Wiafe, 2010: 55). برنامه توسعه سازمان ملل متحد در دستور جلسه امنیت بین المللی درباره انتقال «از تمرکز بر سرزمین به تمرکز بر افراد» و «از امنیت با تسلیحات به امنیت با توسعه پایدار» بحث کرد که آشکارا پیوند بین امنیت و توسعه ترسیم شد و راه حل نظامی برای حل مشکلات امنیتی به حاشیه رفت (McArthur & et al, 2007: 48).

مقوله امنیت به معنای ایمن شدن، در امان بودن و بی‌بیمی، آرامش و آسودگی است. احساس امنیت نیز عبارت از نوعی ذهنیت و جهت‌گیری روانی مثبت (رضایت بخش، قانع کننده و آرام بخش) مردم نسبت به عدم تأثیرگذاری حضور و بروز رویدادها و وقایع ضدامنیتی (تهدیدات) در شرایط فعلی و آتی است (Hajiyani, 2005: 28). همچنین، احساس امنیت به معنای فقدان هراس از اینکه ارزش‌های انسانی مورد حمله قرار گیرد یا به مخاطره نیفتد و به نبود هراس و بیم نسبت به حقوق و آزادی‌های مشروع، اطمینان و آرامش خاطر، ایمنی، آرامش قلب و خاطر جمع بودن است (Nowruzi & Fooladi Sepehr, 2009: 149). احساس امنیت تلفیقی از عوامل فردی، روانی و اجتماعی تلقی می‌شود. امنیت بعد عینی مسأله و احساس امنیت به عنوان بعد ذهنی تلقی می‌شود. یکی از علل مهم احساس ناامنی ممکن است به خاطر، موقعیت و وضعیت خاص حاکم بر یک جامعه باشد و فرد به خاطر پاره‌ای از عوامل مخل امنیت در جامعه احساس ناامنی کند (Yari & Hezar Jaribi, 2012: 43).

از نظر گیدنز امنیت وجودی یکی از صورت‌های مهم احساس امنیت به معنای وسیع آن است. این اصطلاح به اطمینانی بر می‌گردد که بیشتر انسان‌ها به تداوم شخصیت هویت خود و دوام محیط‌های اجتماعی و مادی کنش در اطراف خود دارند. احساس اعتمادپذیری اشخاص و چیزها برای احساس امنیت وجودی اهمیت بنیادی دارد (Yari & Hezar Jaribi, 2012: 43). امنیت وجودی با هستی در جهان سروکار دارد، اما این امنیت نه پدیده‌ای شناختی، بلکه پدیده‌ای عاطفی است که در ناخود آگاه ریشه دارد. احساس این نوع امنیت از نخستین روزهای زندگی به واسطه عادات و امور روزمره در فعالیت‌های انسان پدید می‌آید.

در این راستا احساس امنیت عبارت است از نوعی ذهنیت و جهت‌گیری روانی مثبت از سوی شهروندان نسبت به عدم تأثیرگذاری رویدادها و تهدیدات در شرایط فعلی و آتی، در حوزه‌های امنیت اجتماعی، ثبات سیاسی، انسجام هویتی، یک پارچگی و امنیت سرزمین (Hajiyani, 2005: 28). منظور از این متغیر آن است که افراد با حضور در اجتماع، محیط کار، مکان‌های عمومی، خیابان و... تا چه حد اطمینان دارند که امنیت آنها تأمین شود و احساس ترس و نگرانی نکنند (Ahmasi, et.al 2014). پاره‌ای از محققان چون زیمل، تونیس و ورث نیز موضع دگرگونی‌های بنیادی در ارکان زندگی و پیدایش اشکال جدید از مناسبات را مورد توجه قرار داده و آن را علت اصلی بروز ناامنی در جوامع ذکر کرده اند (Fukui, 2004: 43).

مخاطرات انسانی اثرگذار در احساس ناامنی

۱- رویکرد مخاطرات روانشناختی

در این رویکرد، ادراک افراد از محیط پیرامون و این که تا چه اندازه شرایط را نا مطلوب می‌بینند، بر ارزیابی آنان از شرایط تاثیر می‌گذارد. رویکرد روانشناختی بر روش‌های علمی در شناسایی و محاسبه مخاطره تکیه دارد. واکنش افراد و گروه‌های اجتماعی نسبت به عوامل ناامنی واقعی که در هر موقعیتی وجود دارند، بر اساس قضاوت‌های شخصی و ذهنی است (Denny, 2005: 34 نقل در (Kamali, et.al 2016;8)).

۲- رویکرد مخاطرات فرهنگی

ماری دوگلاس، از برجسته ترین چهره‌های رویکرد فرهنگی است. دوگلاس (۱۹۹۶) خودش را از تفاسیر فردی شده جدا می‌کند. او اصرار دارد که احساس ناامنی، مفهومی عینی و قابل اندازه‌گیری نیست، اما دارای ساختار سیاسی، فرهنگی و اجتماعی است و مبحث امنیت را باید در متن و بستر اجتماعی و فرهنگی مورد بررسی قرار داد.

۳- رویکرد مخاطرات تکنولوژیک (فناورانه)

این نوع از مخاطرات از فعالیت‌های انسان‌ها در کره زمین و بهره‌گیری نامناسب از تکنولوژی ریشه می‌گیرد و حوادث معدن، بکارگیری سلاح‌های هسته‌ای، شیمیایی و بیولوژیکی، حوادث صنعتی، حوادث بخش حمل و نقل جزء مخاطرات تکنولوژیک هستند که عامل به وجود آورنده ناامنی در محیط‌های انسانی به شمار می‌رود (Kiani, 2016:35)

۴- رویکرد مخاطرات اجتماعی

این مخاطرات شامل رویکردهای پدیدارشناختی، حکومت‌گرایی است (Shahriar & Shams Nateri, 2015:277) مخاطرات اجتماعی مستقیماً از رفتارهای نادرست روزانه انسان‌ها همانند خوردن، آشامیدن، اقامت، حفاظت با امید زندگی راحت تر نشأت می‌گیرند که گرسنگی، قحطی، جنگ‌ها، ترورها، امراض مسری، مهاجرت‌های اجباری و پناهنده‌ها، حملات تروریستی، آتش‌سوزی بنا، محل کار و مراکز تفریح و بحران‌های بزرگ اقتصادی (تورم و بدهکاری) جزء مصادیق آن قلمداد می‌شوند و سبب ایجاد شرایط ناامن و کاهش سطح احساس امنیت می‌شوند (Heidarifar & Rezaei, 2017:40). مرور نظریه‌های مرتبط با مخاطرات انسانی نشان داد که باتوجه به نوع مخاطرات هر کدام بر احساس امنیت مردم به نحوی اثر گذار است (Razvani & Kochaki, 2017:452)

جوامع روستایی به دلیل ساختار اجتماعی ویژه آنها در مواجهه با پدیده‌های جدید با آشفتگی‌ها و نابسامانی قابل توجهی روبه‌رو می‌شوند و واکنش‌هایی پر دامنه و پرنوسان دارند. در گذشته، افراد در محیط‌های روستایی زیر

سلطه بلامنازع جامعه بودند و بی آنکه منشأ عمل خود باشند، تابعی از حرکات جمعی بودند (Zahedi, 2001:98). اما امروزه به دنبال گسترش ارتباطات و بسط روابط روستاییان با شهر، بدون آنکه نظام تقسیم کار و تنوع مشاغل در روستاها تحول یابد و بدون آنکه نضج همبستگی ارگانیکی، یکپارچگی و نظم اجتماعی نوینی را در روستاها پدید آورد، فردیت روستاییان رشد کرد و از شخصیتی مجزا از هویت جمعی اجتماع محلی روستا برخوردار شدند. هر فرد بر مبنای ارزش‌های فرهنگی نو، با ریشه‌هایی در خارج از جامعه روستایی و اغلب ناسازگار با هنجارها و ارزش‌های سنتی روستا، به کنش اجتماعی می‌پردازد. در نتیجه، جامعه روستایی با نوعی بی‌سازمانی اجتماعی و از هم گسیختگی ساختاری روبه‌رو می‌شود که می‌توان بازتاب آن را در جنبه‌های مختلف زندگی اجتماعی و اقتصادی روستا به صورت مسائل متنوع اجتماعی، فاصله تشدید شونده میان نسل‌ها، مهاجرت گسترده، نابرابری‌ها، افزایش ناامنی، درگیری‌های بین روستاییان، تمایزات فرهنگی و رویکردهای متفاوت اجتماعی در روستاها مشاهده کرد.

روش شناسی تحقیق

این پژوهش از نظر هدف توسعه‌ای-کاربردی و بر اساس ماهیت توصیفی-تحلیلی است. با توجه به اینکه پژوهش مشابهی در زمینه مورد بررسی از سوی محقق تاکنون مشاهده نگردیده، لذا روند طراحی شاخص‌ها و مولفه‌ها به صورت اکتشافی بوده و این مرحله محقق با استفاده از پیشینه نظری و تحقیقات مشابه انجام شده در زمینه امنیت، اقدام به طراحی هر کدام از مولفه‌ها و شاخص‌های فوق نموده است. فرایند طراحی شاخص‌ها به گونه‌ای بوده است که وضعیت منطقه مورد مطالعه را به لحاظ مولفه‌های ناامنی پوشش دهد، لذا به این منظور در ابتدا سوالات و گویه‌های تدوین شده منتج از شاخص‌ها جهت سنجش روایی در اختیار تیم مجرب و کارشناس این حوزه قرار گرفت و پس از چندین مرتبه حک و اصلاح، شاخص‌های نهایی گردید و ابزار جمع‌آوری اطلاعات (پرسشنامه) در اختیار جامعه نمونه قرار گرفت. رویه انتخاب روستاهای مورد نظر در دهستان کنویست با توجه به تعداد بالای آن بر اساس فرمول مکانی N_0 بوده که از بین ۲۹ روستای دارای خانوار تعداد ۱۲ روستا (داخل و خارج از حریم شهری) انتخاب شدند. به لحاظ تعداد نمونه‌ها، جمعیت کل روستاهای انتخاب شده برابر با ۶۳۹۳ خانوار بود که کل آن‌ها با توجه به محدودیت‌های تحقیق قابل بررسی نبودند، به منظور حل این مشکل بر اساس فرمول آماری کوکران و در خطای استاندارد (۰/۰۷)، تعداد ۱۹۰ خانوار از میان جامعه به صورت نمونه انتخاب و داده‌های مورد نظر از بین آن‌ها جمع‌آوری و به کل جامعه تعمیم داده شد. همچنین برای سنجش قابلیت اعتماد پرسشنامه از روش آلفای کرونباخ استفاده شده است. که مقدار آلفای کلی به دست آمده ۰/۷۱ می‌باشد که از مطلوبیت بالایی برخوردار است.

جدول شماره ۲- شاخص‌ها و متغیرهای تحقیق

شاخص	ابعاد	شاخص	ابعاد
اعتیاد	مخاطرات اجتماعی	وجود مشکلات روحی روانی	مخاطرات بهداشتی
شیوع امراض مسری		شیوع بیماری‌های ناشی از شرایط محیطی	
قحطی ناشی از خشکسالی		استرس ناشی از حمله حیوانات وحشی در روستا	
آدم ربایی		ناراحتی‌های جسمی	
از بین رفتن اعتماد به غریبه		ناامنی غذایی	
از بین رفتن اعتماد متقابل		آلودگی بهداشتی محیط	
آلودگی صوتی		دفع نامناسب پساب‌ها	رفتارهای مجرمانه و خلاف قانون
آتش سوزی‌های عمدی		اختلافات درون خانوادگی	
ایجاد مخفیگاه برای متخلفین		درگیری‌های خیابانی	
سرقت محصولات زراعی		رفتار پرخطر رانندگان	مخاطرات کالبدی
سرقت در کارگاه‌ها و تأسیسات صنعتی تولیدی		وجود معابر ناامن (وجود دست اندازهای غیراستاندارد)	
سرقت احشام در روستا		سقوط در چاه	
سرقت ادوات و ماشین آلات کشاورزی		خطر ریزش آوار	
سرقت اسباب و اثاثیه منازل و تجهیزات شخصی روستاییان		وجود بیکاری	مخاطره اقتصادی
سرقت اموال عمومی روستاییان		وجود فقر	
		گران فروشی در روستا	
		کم فروشی	
		ورشکستگی	

Shams al-Dini et al. (2017), Cheraghi et al. (2014), Mokhtari Hashi et al. (2015), Aghaei & Timmourash (2010), Sidai & Hedayati Moghadam (2015).

معرفی محدوده مورد مطالعه

دهستان کنویست در حاشیه کلانشهر مشهد در استان خراسان رضوی قرار دارد که جمعیت آن برابر با ۸۰۹۵ خانوار و جمعیت آن برابر با ۲۷۹۸۷ نفر می‌باشد.

جدول شماره ۳- معرفی روستاهای مورد مطالعه دهستان کنویست

موقعیت قرارگیری	حجم نمونه	جمعیت	فاصله تا مشهد (KM)	خانوار	نام روستا	ردیف
خارج از حریم	□□	□□□□□	۳۴	□□□	جعفری	۱
	□□	□□□□□	۲۹	□□□	تبادکان	۲
	□□	□□□□□	۲۰	□□□	احمدآباد	۳
	□□	□□□□□	۳۳	□□□	هندل آباد	۴
	□□	□□□□□	۶/۵	□□□	امرغان	۵

دزدیده شدن اموال خود را داشته اند که بیش ترین آن به سرقت از ابزار آلات کارگاهی روستا (۲۰/۸ درصد) و پس از آن سرقت خودرو و لوازم جانبی آن (۱۶ درصد) بوده است.

جدول شماره ۴- توزیع فراوانی مصادیق سرقت در روستا

درصد فراوانی	نوع سرقت
۱۰/۷	محصولات زراعی
۱۳/۵	تولیدات کارگاهی
۸/۵	احشام
۳/۲	ادوات و ماشین آلات کشاورزی
۲۰/۸	ابزار آلات کارگاهی
۱۶	خودرو
۱۵/۲	لوازم جانبی خودرو
۱۲/۹	لوازم منزل
۲/۲	اموال عمومی

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۸

روستاهای حاشیه کلانشهرها به دلیل برخورداری پایین از امکانات و خدمات دولتی و وجود مسائلی همچون سطح پایین امنیت و درآمد، نسبت به روستاهای دور از شهر به استرس‌ها و تنش‌های روحی بیشتری دچار می‌شوند و به همین دلیل همواره بیشترین مقدار آمار اعتیاد(مواد مخدر، نیکوتین و...) از این مناطق گزارش می‌شود. همچنین در این نواحی شیوع بیماری‌های ناشی از شرایط محیطی فراوان بوده به طوری که بیش از ۵۰ درصد پاسخگویان در برابر بروز این خطر احساس ناامنی دارند. همچنین ۴۱/۶ درصد احساس ناامنی ناشی از خطر حمله حیوانات(سگ‌های ولگرد و...) در روستا را داشته اند. همچنین باتوجه به کیفیت پایین شرایط بهداشت محیطی در روستا، حدود ۳۱ درصد پاسخگویان احساس ناامنی بالایی ناشی از بروز بیماری‌ها و آلودگی‌های محیطی همچون بیماری‌های عفونی و مشکلات ریوی را برای خود و اطرافیانشان داشته اند که بر اساس نتایج عمده ترین دلیل آن قرارگیری در شرایط سخت کاری(مشاغل یدی، کارگری و...) بوده و این امر سبب شده مراجعه آن‌ها به مراکز درمانی و بهداشتی جهت پیشگیری بیشتر شود. یکی دیگر از زمینه‌های ایجاد کننده احساس ناامنی در روستاها، وجود اختلافات درون خانوادگی ناشی از موقعیت حاشیه نشینی و وضعیت امنیت روستا است که نتایج نشان داد ۷۹/۲ درصد پاسخگویان، تاکنون شاهد بروز این اختلافات در بین اطرافیان بوده اند. از دیگر موارد کاهش دهنده احساس امنیت روستاییان، وجود معابر نامن(وجود دست اندازهای غیراستاندارد) و بی توجهی به مرمت آن‌ها از سوی نهادهای مسئول است که این امر در شب نمود بیشتر دارد و گاه زمینه بروز مشکلات و حوادث غیر قابل جبران را به وقوع می‌انجامد. همچنین ویژگی‌های ناشی از وضعیت آینده شغلی نشان داد که بیش از ۵۰ درصد پاسخگویان به دلیل شرایط شغلی(قراردادی بودن، عدم استخدام

دائمی، درآمد کم، تغییرات زود هنگام و مقطعی سیاست‌های اقتصادی، اشتغال در بخش خدمات و...) احساس امنیت ندارند. جدول زیر سایر مصادیق ناامنی‌ها در روستاهای مورد مطالعه را نشان می‌دهد.

جدول شماره ۵- میانگین مصادیق ناامنی در روستا

مصادیق ناامنی	بله	خیر
احساس ناامنی ناشی از بروز درگیری	۵۶/۷	۴۲/۷
وجود مشکلات روحی و روانی	۲۴/۷	۷۵/۳
احساس ناامنی ناشی از دامنگیر شدن اعتماد در بین خانواده	۴۴/۴	۵۵/۶
شیوع بیماری‌های ناشی از شرایط محیطی	۴۴/۹	۵۵/۱
استرس ناشی از حمله حیوانات وحشی در روستا	۴۱/۶	۵۸/۴
احساس ناامنی ناشی از وقوع بیماری‌های ناشی از محیط	۳۰/۹	۶۸/۵
احساس ناامنی ناشی از وقوع بیماری‌های ناشی از شرایط کار	۳۴/۳	۶۵/۷
ترس از اختلافات درون خانوادگی در بین اطرافیان	۷۹/۲	۲۰/۸
احساس ناامنی ناشی از سقوط در چاه‌های بدون حفاظ	۳۶	۶۳/۵
احساس ناامنی ناشی از شرایط شغلی	۳۸/۸	۵۴/۵
احساس ناامنی ناشی از عدم درآمد پایدار شغلی	۴۹/۲	۵۲/۹

مأخذ: تحقیقات تحقیق، ۱۳۹۸

ب- یافته‌های استنباطی

در ادامه پس از اطمینان از نرمال بودن شاخص‌ها با استفاده از آزمون چولگی و کلموگروف اسمیرنوف، به منظور بررسی تفاوت میانگین متغیر ارزیابی مولفه‌های ناامنی از آزمون تی تک نمونه‌ای استفاده گردید که نتایج به دست آمده و مقدار آماره T نشان می‌دهد میانگین ابعاد مخاطرات بهداشتی، مخاطرات کالبدی، مخاطره اقتصادی و مخاطرات اجتماعی بالاتر از سطح متوسط است. به این ترتیب می‌توان بیان نمود که سطح احساس امنیت روستاییان در برابر مخاطرات، از دید ابعاد بیان شده مطلوب به نظر نمی‌رسد. همچنین مشخص شد احساس امنیت در برابر رفتارهای مجرمانه و خلاف قانون در روستاهای مورد مطالعه از نگاه شاخص‌های چهارگانه اختلافات درون خانوادگی، درگیری‌های خیابانی و رفتار پرخطر رانندگان بالاتر از سطح متوسط بوده که نشانگر وضعیت مطلوب در روستا می‌باشد.

جدول شماره ۶- آزمون تی تک نمونه مستقل در ابعاد تحقیق

شاخص‌ها	آماره T	میانگین	سطح معناداری	اختلاف میانگین	مقایسه میانگین‌ها در سطح اطمینان ۰/۹۵	
					سطح بالا	سطح پایین
مخاطرات بهداشتی	۹/۳۹	۳/۴۵	۰/۰۰۴	۰/۳۵	۰/۲۷	۰/۴۲
رفتارهای مجرمانه و خلاف قانون	۱۱/۹۳	۳/۵۳	۰/۰۰۳	۰/۴۶	۰/۵۳	۰/۷۸
مخاطرات کالبدی	۱/۹۴	۳/۰۱	۰/۰۰۵	۰/۰۱۷	۰/۰۱۹	۰/۶۰
مخاطره اقتصادی	۲۱/۴۹	۳/۴۰	۰/۰۰۶	۰/۵۹	۰/۲۵	۰/۵۷
مخاطرات اجتماعی	۴/۷۸	۳/۲۵	۰/۰۰۱	۰/۱۳	۰/۳۰	۰/۷۸

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۸

به منظور تحلیل و سنجش رابطه بین همبستگی بین متغیرهای ناامنی با میزان فاصله از کلانشهر مشهد از آزمون همبستگی استفاده شده است. نتایج به دست آمده بیانگر آن است که بین متغیر فاصله با میزان ناامنی رابطه معناداری وجود دارد که بیشترین این مقدار به متغیر مخاطرات اجتماعی تعلق پیدا کرده است. بر این اساس می‌توان بیان داشت که هر چه روستاها به حاشیه شهر نزدیکتر باشند، سطح ناامنی بیشتر می‌شود.

جدول شماره ۷- بررسی همبستگی مولفه‌های ناامنی روستاهای مورد مطالعه با فاصله از شهر مشهد (یافته‌های ۱۳۹۸)

متغیر مستقل	آزمون	متغیر وابسته	ضریب همبستگی	سطح معناداری
نزدیکی به شهر	پیرسون	مخاطرات بهداشتی	۰/۴۸	۰/۰۰۷
		رفتارهای مجرمانه و خلاف قانون	۰/۵۲	۰/۰۱۹
		مخاطرات کالبدی	۰/۳۹	۰/۰۲۷
		مخاطره اقتصادی	۰/۳۴	۰/۰۰۲۴
		مخاطرات اجتماعی	۰/۶۱	۰/۰۰۴

در ادامه به منظور تحلیل فضایی و رتبه بندی روستاهای مورد مطالعه به لحاظ مولفه‌های احساس امنیت از مدل تصمیم گیری چندمعیاره ویکور استفاده شد. در گام اول، مولفه‌ها با استفاده از روش AHP امتیازدهی شدند که نتایج آن در جداول زیر گزارش گردید. در این جدول، هر یک از اعداد ذکر شده، از مجموع امتیازات اختصاص یافته توسط هر یک از افراد پاسخگو به دست آمده است. نتایج این امتیازدهی در قالب جداول تصمیم گیری متشکل از گزینه‌ها (سطرها) و معیارها (ستون‌ها) استفاده شده است.

جدول شماره ۸- وزن هر یک از شاخص‌ها بر اساس آنترپوی

شاخص‌ها	مخاطرات بهداشتی	رفتارهای مجرمانه و خلاف قانون	مخاطرات کالبدی	مخاطره اقتصادی	مخاطرات اجتماعی
وزن نسبی	۰/۱۹	۰/۲۳	۰/۱۵	۰/۱۷	۰/۲۷

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۸

در گام دوم، بالاترین ارزش f_i^+ و پایین ترین ارزش f_i^- از توابع ماتریس تصمیم گیری استخراج شد که در جدول شماره ۹ آمده است.

جدول شماره ۹- بالاترین و پایین ترین ارزش معیارها

ارزش/معیار	مخاطرات بهداشتی	رفتارهای مجرمانه و خلاف قانون	مخاطرات کالبدی	مخاطره اقتصادی	مخاطرات اجتماعی
f_i^+	۰/۵۶۲	۰/۴۷۳	۰/۴۶۳	۰/۴۶۲	۰/۵۴۱
F_i^-	۰/۰۵۶	۰/۱۱۸	۰/۱۰۳	۰/۱۳۹	۰/۱۳۵
$(f_i^+) - (F_i^-)$	□□□□□	□□□□□	□□□□	□□□□□	□□□□□

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۸

در گام سوم، فاصله هر گزینه از ایده آل مثبت محاسبه شد، به عبارتی ارزش S_j و R_j محاسبه گردید.

جدول شماره ۱۰- ضرب اوزان معیارها در ماتریس تصمیم گیری و محاسبه S_j و R_j (یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۸)

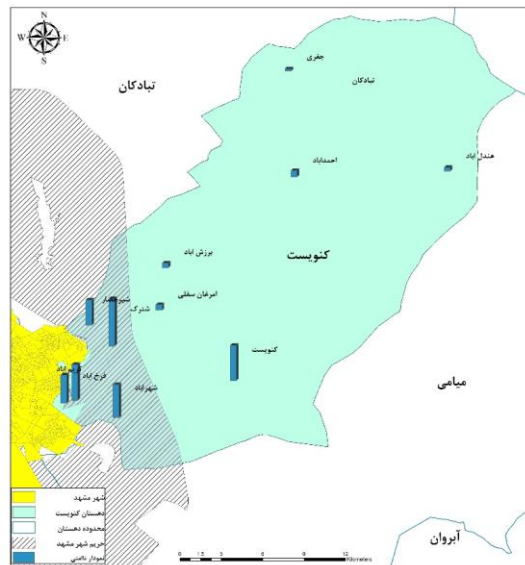
گزینه/معیارها	مخاطرات بهداشتی	رفتارهای مجرمانه و خلاف قانون	مخاطرات کالبدی	مخاطره اقتصادی	مخاطرات اجتماعی	S	R
احمدآباد	۰/۰۰۲-	۰/۱۵۰	۰/۰۵۷	۰/۰۴۰	۰/۲۳۰	۰/۴۷۷	۰/۲۳۰
امرغان سفلی	۰/۰۹۹	۰/۲۰۰	۰/۱۷۱	۰/۰۴۰	۰/۲۰۴	۰/۷۱۶	۰/۲۰۴
برزش آباد	۰/۰۷۹	۰/۱۵۰	۰/۱۴۳	۰/۰۳۰	۰/۱۷۹	۰/۵۷۹	۰/۱۷۹
تبادکان	۰/۱۷۸	۰/۳۰۳	۰/۱۴۳	۰/۰۷۰	۰/۲۳۰	۰/۹۲۱	۰/۳۰۳
جعفری	۰/۰۵۹	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۶۰	۰/۰۵۹
شترک	۰/۱۲۰	۰/۱۵۰	۰/۱۷۱	۰/۰۵۰	۰/۲۰۴	۰/۶۹۴	۰/۲۰۴
شهرآباد	۰/۱۴۰	۰/۳۰۰	۰/۲۰۰	۰/۰۶۰	۰/۲۳۰	۰/۹۲۸	۰/۳۰۰
شیرحصار	۰/۰۷۹	۰/۱۵۰	۰/۰۲۹	۰/۰۴۰	۰/۰۵۱	۰/۳۵۰	۰/۱۵۰
فرخ آباد	۰/۱۳۶	۰/۰۵۰	۰/۰۰	۰/۰۱۰	۰/۱۰۲	۰/۳۰۲	۰/۱۳۶
کریم آباد	۰/۰۷۹	۰/۰۵۰	۰/۰۵۷	۰/۰۱۰	۰/۰۵۱	۰/۲۴۶	۰/۰۷۹
کنویست	۰/۲۱۴	۰/۰۴۵	۰/۰۲۹	۰/۰۴۸	۰/۰۱۲۵	۰/۳۴۸	۰/۲۱۴
هندل آباد	۰/۱۴۵	۰/۱۴	۰/۰۱۱	۰/۰۲۲	۰/۲۰۰	۰/۵۱۸	۰/۱۴۵

در گام چهارم این مدل شاخص ویکور همان امتیاز نهایی هر گزینه است که محاسبه شد، مقدار Q بیانگر رتبه نهایی هر روستا از مجموع ۵ شاخص مورد مطالعه است. این مقدار بین عدد صفر تا یک تعیین می‌گردد و هر چه به سمت صفر نزدیک تر باشد نشان دهنده مطلوبیت احساس امنیت بیش تر و هر چه به سمت یک نزدیک شود نشانگر احساس ناامنی بالاتر است. طبق نتایج به دست آمده مشخص شد که روستاها هر چه بیشتر در حاشیه کلانشهر مشهد قرار گرفته باشند، از احساس امنیت پایین تری برخوردار هستند، این امر ناشی از آن می‌شود که عمدتاً حاشیه کلانشهرها به دلیل مامن مناسب جهت انجام اعمال مجرمانه و ناشناخته بودن و همچنین وجود تفاوت‌های فرهنگی، جایگاه مناسب تری نسبت به روستاهای دور از شهر می‌باشند. روستاهای دورتر از شهرها به دلیل یکپارچگی فرهنگی و ویژگی‌های اجتماعی، امکان ناشناخته بودن در آنها کمتر وجود دارد و به همین دلیل شکل گیری اعمال منافی قانون و عرف کمتر در آنها صورت می‌گیرد، لذا ساکنان آنها احساس امنیت بالاتری دارند. همانطور که مشاهده می‌شود، روستای شترک بیشترین میزان احساس ناامنی و روستای تبادکان کمترین میزان احساس ناامنی را به خود اختصاص داده اند.

جدول شماره ۱۱-محاسبه مقدار Q و رتبه بندی نهایی

گزینه‌ها	احمدآباد	امرغان سفلی	برزش آباد	تبادکان	جعفری	شترک	شهرآباد	شیرحصار	فرخ آباد	کریم آباد	کنویست	هندل آباد	میانگین
مقدار Q	۰/۱۳۴	۰/۱۱۲	۰/۰۹۷	۰/۰۰	۰/۰۴۵	۱/۰۰	۰/۶۹۵	۰/۵۳۱	۰/۵۹۱	۰/۷۵۶	۰/۷۴۱	۰/۰۷۴	۰/۳۹۴
رتبه	۶	۵	۴	۱	۲	۱۲	۹	۷	۸	۱۱	۱۰	۳	

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۸

شکل شماره ۲- نمایش فضایی نامنی‌های موجود در نواحی روستایی مورد مطالعه

نتیجه‌گیری

امروزه جوامع روستایی در کشور با چالش‌های متعددی از جمله فقر، بیکاری، مهاجرت، خشکسالی و ... مواجه هستند. اما تعدادی از سکونتگاه‌های روستایی در کشور که در حواشی کلانشهرها قرار گرفته‌اند، با ابعاد متنوع تری از مشکلات روبه‌رو هستند که نامنی از جمله آن‌ها است. این قبیل از مسائل در حاشیه کلانشهرها گستره وسیع تری به خود گرفته و روستاییان بعضاً با مواردی از مصادیق نامنی از جمله سرقت‌داری‌های شخصی و عمومی، درگیری‌ها و اختلافات، راه نامناسب و آسیب‌های اجتماعی و ... مواجه می‌شوند که به نوعی موجب افزایش احساس نامنی شده و کیفیت زندگی را دچار تنزل می‌کنند. به عبارتی دیگر احساس نامنی در برابر وجود مخاطرات ناشی از اعمال و رفتار انسانی در این نواحی می‌تواند بنیان‌های اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی جوامع روستایی را متزلزل نماید. این درحالی است که علیرغم وجود موارد ایجادکننده نامنی در نواحی قید شده، بررسی پیشینه نشان داد که به این مسأله کمتر پرداخته شده و یا سطحی و گذار بوده است. چالش برانگیز بودن احساس نامنی در محدوده مورد مطالعه، انگیزه انجام این پژوهش در سکونتگاه‌های روستایی دهستان کنویست شهرستان مشهد گردیده و نتایج پژوهش نشان داد احساس امنیت در منطقه در وضعیت نامناسبی است و بین متغیرهای نامنی و میزان فاصله از کلانشهر مشهد همبستگی و رابطه معناداری وجود دارد. به عبارتی هرچه روستاها نزدیکتر به حاشیه بافت شهر باشند از احساس نامنی بیشتری برخوردار هستند و روستاهای دور از حاشیه مشهد به دلیل حفظ الگوهای اولیه روستایی مصایق نامنی کمتر و در نتیجه احساس امنیت بیشتری مشاهده گردید. از نظر توزیع فضایی نامنی در ۱۲ روستای مورد مطالعه با آزمون ویکور نشان داد که در مجموع مصادیق نامنی در منطقه بالاتر از متوسط است. بر اساس مقدار Q بدست آمده، از نظر ابعاد احساس نامنی، روستای تبادکان با مقدار (۰/۰۰) در بهترین وضعیت (احساس نامنی کمتر) و روستای شترک با مقدار (۱/۰۰) نشان دهنده احساس نامنی بیشتر در بین روستاها است.

از مقایسه نتایج تحقیق با پیشینه موضوع، مشخص شد که با نتایج تحقیقات قاسمی نژاد و همکاران (۱۳۹۶) در مورد افزایش درگیری‌ها و مشاجرات در بین روستاییان و مراجعه با پاسگاه‌ها و کلانتری‌ها همسویی وجود. همچنین با نتایج Karakus (2010) در خصوص ارتباط میزان درآمد و سکونت در شهر و روستا با احساس ناامنی نتایج مشابه بدست آمد. همچنین با نتایج تحقیقات Herz (2000) در مورد افزایش مواد مخدر در بین روستاییان و احساس ناامنی، همسویی وجود دارد و نتایج مشابه می‌باشد.

جهت کاهش مشکلات ناامنی روستاهای منطقه پیشنهادات زیر ارائه می‌گردد:

- بهبود عملکرد خدمات رسانی به نواحی روستایی حاشیه از نظر راه‌های دسترسی، جمع‌آوری سگ‌های ولگرد و ...

- حل مشکلات و مسائل بهداشتی به منظور کاهش بیماری‌های محیطی

- ایجاد فضا جهت افزایش کسب و کارهای پایدار روستایی

- برگزاری دوره‌های آموزشی مشاوره‌ای، جهت کاهش و مدیریت مشکلات روحی و روانی

- و توجه به ظرفیت‌های انسانی و طبیعی روستاها و توسعه کار آفرینی و متنوع‌سازی فعالیت‌های اقتصادی به منظور کاهش ناامنی اقتصادی.

کتابنامه

1. Aghaei, A. A. Timmourash, H. (2010). Investigating the Relationship and Process of Social Injury and Social Security. *Encyclopedia*, 1(78), (Political Science), 22-23. [In Persian].
2. Ahmadi, M., Cheraghi, M., & Velai, M. (2014). Analysis of Factors Affecting Social Security in Rural Areas, with Emphasis on Social Capital Case Study: Mokhtat Abad Mani District, Miandoab County. *Journal of Housing and Rural Environment*, 1(1), 109-119. [In Persian].
3. Bulled, N. (2017). The effects of water insecurity and emotional distress on civic action for improved water infrastructure in rural South Africa. *Medical anthropology quarterly*, 31(1), 133-154.
4. Darban Astana, A., Asgari, H., & Ghorbani, F. (2014). Spaial Analysis and Zoning of villager's feeling of security. *Geographical planning of Space Quarterly*, 3(9), 113-92. [In Persian].
5. Delaware, A., & Jahanbat, M. (2011). The Impact of Social Capital on the Feeling of Security. *Social Security Studies Quarterly*, 1(1), 73-96. [In Persian].
6. Denny, D. (2005). *Risk and Society*. UK, London, Sage Publication.
7. Donaghy, G. (2003). All God's children: Lloyd Axworthy, human security and Canadian foreign policy, 1996–2000. *Canadian Foreign Policy Journal*, 10(2), 39-58.
8. Fukui, n. (2004). Anthropological Attitude on Villagers' Perception of Political Participation and Some Factors Affecting it in Two Sample Villages of Garmsar. *Social Science Quarterly*, No. 69, 11-26. [In Persian].
9. Ghaseminejad, A., Hassanvand, B., & Gholizadeh, H. (2016). Analysis of the Formation of Collective Battles in the Rural Areas of Salsaleh City. *Journal of Police Geography*, No 18, 30-1. [In Persian].
10. Gunter, K.B., Jackson, J., Tomayko, E.J., & John, D.H. (2017). Food insecurity and physical activity insecurity among rural Oregon families. *Preventive medicine reports*, No.8, 38-41.
11. Hajiyani, I. (2005). *A Methodological Framework for Examining the Sense of Social Security*. Iran, Tehran, NAJA Social Affairs Publications, First Edition, Tehran.

12. Heidarifar, M.R., & Rezaei, N. (2017). The need to pay attention to environmental hazards from a national security approach (with emphasis on environmental security). *Journal of Environmental Law*, 1(2), 38-49.
13. Herz, D.C. (2000). Drugs in the heartland: Methamphetamine use in rural Nebraska. *U.S. Department of Justice Office of Justice Programs National Institute of Justice*, 1-11.
14. Hunsberger, C., Work, C., & Herre, R. (2018). Linking climate change strategies and land conflicts in Cambodia: Evidence from the Greater Aural region. *World Development*, No.108, 309-320.
15. Janparvar, M., & Saroukolai, A. (2016). *Human Hazards*. Iran, Tehran: Entekhab Publication. [In Persian].
16. Kalantari, M., & Tavakoli, M. (2007). Identifying and Analyzing Urban Crime Hotspots. *Crime Prevention Studies Quarterly*, 66 (2), 75-100. [In Persian].
17. Kamali, A., Mousavi Khamenei, M., & Abbasi, Z. (2016) Investigating Factors Affecting Different Types of Social Risks of Youth in Tehran. *Strategic Studies of Sport and Youth*, 15(31), 35-1. [In Persian].
18. Kamran, H., & Shoja abadi, A. (2009). Survey of Urban Security in Frontier Cities Case Study; Taybad City, Geography). *Iranian Journal of Geography Association*, 8(25), 26-26. [In Persian].
19. Karakus, O., McGarrell, E.F., & Basibuyuk, O. (2010). Fear of crime among citizens of Turkey. *Journal of Criminal Justice*, 38(2), 174-184.
20. Kiani, S. (2016). *Preparation and Zoning of Natural and Human Endangered Villages of Dehdez District of Izeh City*. Government - Ministry of Science, Research, and Technology - Urmia University - Faculty of Literature and Humanities. Masters. [In Persian].
21. Lupton, D. (1999). *Risk*. US, New York. Routledge.
22. Mafi, E., Ghanbari, M., & Hosseinzadeh, A. (2015). The Impact of New Traffic Law on Human Hazards of Accidents on Suburban Roads of North Khorasan Province. *Strategic Studies of Iranian Social Issues (Strategic Studies of Security and Social Order)*, 4(3), 51-67. [In Persian].
23. Maghsoudi, A., Mohammadi Bavariani, F., Salim, S., Haghighi Race, Hadith, A., & Forouzan Far, Z. (2016). The Relationship between Health Promoting Behaviors and Quality of Life in Elderly People of Oz in 2014. *Quarterly Journal of Mashhad University of Medical Sciences*, 19(62), 16-23. [In Persian].
24. McArthur, S.D., Davidson, E.M., Catterson, V.M., Dimeas, A.L., Hatziargyriou, N.D., Ponci, F., & Funabashi, T. (2007). Multi-agent systems for power engineering applications—Part I: Concepts, approaches, and technical challenges. *IEEE Transactions on Power systems*, 22(4), 1743-1752.
25. Mokhtari H.H., Vazin, N., & Ghaderi Hajat, M. (2017). Investigating the Sustainability of Border Villages in Sistan and Baluchestan Province. *Geographical Journal of Territory*, 14(54), , 43-60. [In Persian].
26. Motiei Langroodi, H., Farhadi, S., & Zare, Z. (2013). Factors Affecting the Development of Addiction in Rural Areas (Case Study: Chahardooli West Village of Qorveh). *Human Geography Research*, 45(1), 65-85. [In Persian].
27. Mousaviyan, A. (2007). Social: Combating Unveiling or Increasing Social Security?. *Sociology of Social Issues and Deviations*, No. 187, 31-28. [In Persian].
28. Nayebi, H., & Khajeh, T. (2009). Roots of Collective Disputes (Case Study: Koich and Afshard Villages of Khaje District in East Azarbaijan Province). *Rural-Urban Development*, 1(36), 128-115. [In Persian].
29. Nowruzzi, F., & Fooladi Sepehr, S. (2009). A Study of the Social Security Feeling of 15-29 Years Old Women in Tehran and the Common Affected by It. *Strategy Quarterly*, 18(53), 159-129.
30. Razvani, M.R., & Kochaki, M. (2017). Analysis of the Effects of Social Insurance of Farmers, Villagers and Tribes on Social Security and Rural Community Feeling (Case Study: Villages of Badrah County, Ilam Province). *Human Geography Research*, 49(2), 463-445. [In Persian].

31. Saydai, E., & Hedayati Moghaddam, Z. (2017). The Role of Security in Tourism Development, *Quarterly Journal of Islamic Azad University- Shooshtar Branch*, 8(110), 97-97. [In Persian].
32. Schieman, S., & Koltai, J. (2017). Discovering pockets of complexity: Socioeconomic status, stress exposure, and the nuances of the health gradient. *Social science research*, No.63, 1-18.
33. Shahriari, B. Shams Nateri, M. (2015). Extensive Social Hazards in the context of Penal and Criminal Law Schools and Thoughts. *Hazard Knowledge*. 2(3), 275-289. [In Persian].
34. Shams al-D. Karam Ahmadian Fard, A., & Kavousi, M. (2017). Investigating the situation of security against robbery and identifying its determinants in rural settlements of Ravansar County. *Regional Planning* 7(27), 74-61. [In Persian].
35. Stevenson, E.G., Greene, L.E., Maes, K.C., Ambelu, A., Tesfaye, Y.A., Rheingans, R., & Hadley, C. (2012). Water insecurity in 3 dimensions: an anthropological perspective on water and women's psychosocial distress in Ethiopia. *Social science & medicine*, 75(2), 392-400.
36. Wiafe-Amoako, F. (2010). *Human security and conflict management: Post-conflict reconstruction in Sierra Leone 2002 to 2009*. US, Washington: Howard University.
37. Yari, H, & Hezar Jaribi, J. (2012). A Study of the Relationship between the Feeling of Security and Social Trust among Citizens (Case Study of Kermanshah Residents). *Strategic Studies of Iranian Social Issues*, 1(4), 39-58 [In Persian].
38. Zahedi, M.J. (2001). Central Social Issues in the Rural Society of the Country Assessing the Status of Formal and Academic Rural Sociology in the Country. *Sociological Association*, No. 5, 5-1.[In Persian].
39. Ziai, M., & Qaed Rahmati, Z. (2010). *Human Hazard Planning*. Iran, Yazd: Yazd University Press. [In Persian].